

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ РИНКУ І ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту,
Академік НАН України

Борис БУРКИНСЬКИЙ

Б. Буркинський 2023 р.

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО РОЗРОБКУ СИЛАБУСІВ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
ДУ «ІНСТИТУТУ РИНКУ І ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ»**

УХВАЛЕНО

Вченою Радою

ДУ «ІРЕЕД НАН України»

Протокол № 2

від «31» січня 2023 р.

Одеса 2023

ЗМІСТ

1. Загальні положення.	3
2. Визначення термінів та скорочень.	4
3. Загальні принципи створення силябусу навчальних дисциплін.	7
4. Структура силябусу навчальної дисципліни.	7
5. Порядок затвердження, періодичного перегляду (удосконалення) силябусу навчальної дисципліни.	8
6. Прикінцеві положення.	8

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Положення про силабус навчальних дисциплін (далі – Положення) для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня доктора філософії (далі – здобувач, аспірант) в ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» (далі – Інститут) розроблено, як складову частину системи забезпечення якості освітньої діяльності і встановлює єдині вимоги до змісту та оформлення силабусу навчальної дисципліни для освітньої підготовки аспірантів Інституту.

Положення розроблено відповідно до Законів України «Про освіту» і «Про вищу освіту» (зі змінами); Постанови КМУ «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» № 1187 від 30.12.2015 року (із змінами), Наказу Міністерства освіти і науки від 11 липня 2019 року № 977 «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261(із змінами), Положення про організацію освітнього процесу здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ступеня доктора філософії в Інституті, Положення про силабус навчальної дисципліни та інших (чинних) нормативно-правових актів та документів МОН України, рекомендацій щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти та внутрішніх нормативних документів ДУ «ІРЕЕД НАНУ».

Положення призначене для педагогічних, науково-педагогічних працівників Інституту та здобувачів вищої освіти.

Метою Положення є підвищення якості освітнього процесу за рахунок представлення аспірантові суті і форми навчальної дисципліни, оптимізації освітнього процесу, як засобу набуття компетентостей. Це Положення визначає структуру і порядок формування силабусу навчальної дисципліни.

Перехід до єдиної європейської системи зарахування навчальних досягнень здобувачів визнаний більшістю країн світової спільноти, в тому числі і Україною, як механізм формування загальноєвропейського освітнього простору, що дозволить забезпечити міжнародне визнання національних освітніх програм, мобільність аспірантів і викладачів, підвищить якість освіти.

У зв'язку з цим змінюється не лише основна нормативна база системи освіти України, але й формуються нові вимоги до навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. За умов кредитно-трансфертної технології навчання кожен викладач ДУ «ІРЕЕД НАНУ» зобов'язаний створити комплекс принципово нової навчально-методичної документації, в тому числі силабус – профіль навчальної дисципліни для аспіранта. Згідно Глосарію, що затверджений рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (протокол від 29 серпня 2019 р. № 9) силабус – це документ, в якому роз'яснюється взаємна відповідальність викладача і аспіранта. В ньому представляються процедури (у т.ч. стосовно deadlines, принципів оцінювання),

політики (включно з політикою академічної доброчесності) і зміст курсу, а також календар його виконання.

В силабусі мають бути озвучені вимірювані цілі, які викладач ставить перед своєю дисципліною. Аспірант має зрозуміти, чого він/вона зможе навчитися, чим саме може бути корисним цей курс. Силабус окреслює концептуальний перехід від «здобування знань» і «одержання практичних навичок» до компетентостей, що їх може засвоїти аспірант, вивчаючи цей курс.

Силабус дисципліни оновлюється на початку навчального року і в обов'язковому порядку викладається на сайт Інституту.

2. ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ ТА СКОРОЧЕНЬ

Академічний календар (Academic Calendar) – календар проведення навчальних та контрольних заходів протягом навчального року із зазначенням днів відпочинку (канікул і свят).

Академічний період (Term) – період теоретичного навчання, що визначено Інститутом, як семестр.

Академічна мобільність – це переміщення студентів або викладачів–дослідників для навчання чи проведення досліджень на певний академічний період.

Академічна свобода – сукупність повноважень суб'єктів освітнього процесу, що надаються їм для самостійного визначення змісту освіти з дисциплін (компонента за вибором), додаткових видів навчання та організації освітньої діяльності з метою створення умов для творчого розвитку аспірантів, викладачів й застосування інноваційних технологій та методів навчання.

Атестація (Assessment/Attestation) – встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентостей вимогам стандартів вищої освіти.

Академічний рейтинг здобувача ВО (Rating) – кількісний показник рівня оволодіння здобувачем вищої освіти навчальної програми дисципліни, який складається за результатами проміжної атестації.

Активні роздавальні матеріали (APM) (Hand-outs) – наочні ілюстративні матеріали, які використовуються на навчальних заняттях для мотивації здобувачів вищої освіти до творчого успішного засвоєння теми (тези лекції, посилання, слайди, приклади, завдання для самостійної роботи тощо).

Академічна година – час контактної роботи студента з викладачем за розкладом на всіх видах навчальних занять (аудиторна робота) або за окремо затвердженим графіком.

Самостійна робота (далі – СР) – робота за певним переліком тем, відведених на самостійне вивчення, забезпечених навчально-методичною літературою та рекомендаціями, контрольована у вигляді тестів, контрольних робіт, рефератів, статей і звітів.

Стейкхолдери (Stakeholders) – особи або групи осіб, що зацікавлені або мають якісь вимоги до діяльності організації (установи, компанії), і тому можуть сприяти або протидіяти рішенням, що приймає керівництво.

Компетенція – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу наукову діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Інтегральна компетенція – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Загальні компетенції – універсальні компетенції, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку.

Спеціальні (фахові, предметні) компетенції – компетенції, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю.

Комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни – навчально-методичний документ, складовими частинами якого є навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи, питання (завдання) для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів.

Опис дисципліни (Course Description) – короткий опис дисципліни (складається з 5-8 речень), що включає в себе цілі, завдання і зміст дисципліни.

Пререквізити (Prerequisite) – дисципліни, що містять знання, вміння і навички, необхідні для освоєння дисципліни, що вивчається.

Постреквізити (Postrequisite) – дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, вміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення дисципліни.

Програма дисципліни (Syllabus) – навчальна програма, що включає в себе опис дисципліни, цілі і завдання дисципліни, короткий зміст, теми і тривалість їх вивчення, завдання самостійної роботи, час консультацій, вимоги викладача, критерії оцінки знань аспірантів і список літератури.

Результати навчання (Learning outcomes) – сукупність знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих особою у процесі навчання за певною освітньо-науковою програмою, які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти. Результати навчання в сукупності із критеріями їх оцінювання визначають мінімальні вимоги до присвоєння кредитів, у той час, як виставлення оцінок ґрунтується на співставленні реальних навчальних досягнень здобувача із мінімальними вимогами. Реальні результати навчання відрізняються від навчальних цілей (очікуваних результатів) тим, що стосуються навчальних досягнень здобувача вищої освіти, тоді як цілі навчання є намірами викладача (запланованими результатами).

Ступінь вищої освіти:

- **доктора філософії** – це освітній і водночас перший науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра.

Ступінь доктора філософії присуджується спеціалізованою Вченою радою закладу вищої освіти або наукової установи в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій Вченій раді. Особа має право здобувати ступінь доктора філософії під час навчання в аспірантурі. Особи, які професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-педагогічну діяльність за основним місцем роботи, мають право здобувати ступінь доктора філософії поза аспірантурою, зокрема під час перебування у творчій відпустці, за умови успішного виконання відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у спеціалізованій Вченій раді. Нормативний строк підготовки доктора філософії в аспірантурі становить чотири роки.

Обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії становить 30-60 кредитів ECTS.

- **доктор наук** – це другий науковий ступінь, що здобувається особою на науковому рівні вищої освіти на основі ступеня доктора філософії і передбачає набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення та опубліковані в наукових виданнях.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти (далі – СР) – робота з певного переліку тем, відведених на самостійне вивчення, забезпечених навчально-методичною літературою й рекомендаціями викладача відповідного курсу.

Уміння (Skills) – здатність застосовувати знання та розуміння для виконання завдань і розв'язання задач та проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) і практичні на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів.

Фахові (предметно-специфічні) компетентності (Subject specific competences) – компетентності, які безпосередньо визначають специфіку (галузі знань/предметної області/спеціальності) освітньої програми та забезпечують індивідуальність кожній освітній програмі.

Едвайзер (Advisor) – викладач, який виконує функції академічного наставника здобувача вищої освіти по відповідній спеціальності, виявляє сприяння у виборі траєкторії навчання (формуванні індивідуального навчального плану) і освоєнні освітньої програми в період навчання;

Елективні дисципліни – навчальні дисципліни, які входять у вибірккові у рамках встановлених кредитів освіти і відображують індивідуальну підготовку здобувачів вищої освіти, враховують специфіку соціально-економічного розвитку і потреби конкретного регіону, наукові школи.

Якість вищої освіти (Quality in Higher Education) – рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти.

3. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ СИЛАБУСУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Створення силабусу навчальної дисципліни є складовою системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в Інституті.

Об'єктом силабусу є навчальна дисципліна. Суб'єктами силабусу є викладач та аспірант.

Силабус є стислим описом компонентів освітньої програми, частиною навчально-методичного комплексу, який містить основні характеристики дисципліни і має на меті допомогти аспірантові в організації його освітньої діяльності та індивідуальної освітньої траєкторії.

Силабус навчальної дисципліни дозволяє забезпечити інформаційні умови для формування цілісного уявлення про якість освітньої та наукової діяльності в Інституті та розробляється на принципах прозорості, об'єктивності, академічної доброчесності.

Силабус розробляється і затверджується до початку навчального року.

Складаві, що включаються в силабус, повинні відповідати сучасному рівню розвитку освіти і науки. Передбачати: логічно-послідовний виклад змісту силабусу, використання сучасних методів і технічних засобів освітнього процесу, що дозволяють здобувачам вищої освіти набути відповідних компетентностей. Зазначене Положення є узагальненням роботи викладачів ДУ «ІРЕЕД НАНУ», сформоване з урахуванням нових нормативних документів та досвіду провідних зарубіжних закладів вищої освіти. Положення є основою для розробки силабусів навчальних дисциплін, містить: структуру силабусу; рекомендації щодо розробки кожної структурної частини, макет силабусу навчальної дисципліни.

4. СТРУКТУРА СИЛАБУСУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про дисципліну:
  - Назва дисципліни
  - Викладач(-і)
  - Профайл викладача(-ів)
  - Контактна електронна пошта
2. Анотація до дисципліни
3. Мета та завдання (цілі) дисципліни
4. Формат дисципліни
5. Результати навчання
6. Обсяг дисципліни
7. Ознаки дисципліни
8. Технічне й програмне забезпечення/обладнання
9. Система оцінювання та вимоги

До Силабусу також готуються матеріали навчально-методичного комплексу дисципліни:

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Конспект лекцій (або опорний конспект лекцій)
3. Методичні рекомендації і контрольні завдання до виконання практичних/семінарських занять
4. Методичні рекомендації та тематика контрольних робіт для аспірантів заочної форми навчання
5. Методичні рекомендації та індивідуальні завдання для самостійної роботи аспірантів
6. Засоби з контролю якості знань аспірантів
7. Методичні рекомендації та тематика з науково-дослідної роботи студентів (за наявністю)
8. Пакет візуального супроводження дисципліни (за наявністю)

5. ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ, ПЕРІОДИЧНОГО ПЕРЕГЛЯДУ (УДОСКОНАЛЕННЯ) СИЛАБУСУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Силабус навчальної дисципліни потрібно щорічно оновлювати в частині всіх компонентів, крім місії (цілей) і програмних навчальних результатів.

Підставою для оновлення силабусу можуть виступати:

- ініціатива і пропозиції гаранта освітньої програми та / або викладачів дисципліни;
- ініціатива здобувачів освіти шляхом звернення до гаранта освітньої програми;
- результати оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни;
- об'єктивні зміни інфраструктурного, кадрового характеру і / або інших ресурсних умов реалізації силабусу;
- результати обов'язкового опитування аспірантів про враження від вивчення навчальної дисципліни.

6. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Вимоги Положення є обов'язковими та встановлюють вимоги до змісту та оформлення силабусу для всіх науково-педагогічних працівників. Дане Положення набуває чинності з моменту затвердження його Вченою Радою Інституту в установленому порядку. У зв'язку зі зміною законодавства й у разі необхідності до цього Положення можуть бути внесені доповнення та зміни шляхом їх розгляду та затвердження на Вченій раді.